

žení – 174 *zde*: tj. na zemi – 180 *o seremské*: o víně z krajiny Srem (lat. Sirmium, maď. Szerém; utvořeno patrně podle maď. znění); *o malvazie*: o těžkém víně (podle řeckého města Malvasia) – 182 *krápě* kapku; *by s vodú ostal* spokojil by se s vodou – 183 *by byl mněl* byl by se domníval – 187 *trýbal* lil do sebe – 188 *hodná* zasloužená – 194 *v svobodě zlé a v soběvolnosti* v zlé nevázanosti a svévolnosti – 196 *strpievajú* nemocí snášeji nemoci

209 *druhé za druhé* – 216 *rozkošném žijícím* v rozkoši, rozmařilém – 220 *jsú ustavili zákon v třetím v pekle* založili učení o očistci; *třetí peklo* překladem teol. termínu infernum (= zásvětí); podle učení scholastiků se infernum dělilo na čtyři části: místo zatracených duší, místo pro nemluvnata zemřelá bez hříchu, očistec a předpekli, tj. místo pro spravedlivé, kteří zemřeli před Kristovým působením – 221 *skrže náboženství* pomocí náboženských obřadů – 223 *přiezeň* spříznění – 224 *sú zbohaceni . . . zdělání . . . ustaveni* jsou obohaceni . . . udělení . . . ustanovení – 229 *roztylému vypasenému*; *upřímě* přímo – 230 *skrže násilí chudých* násilím na chudých – 231 *peský* hanebný – 232 *žakuo* kleriků, duchovních s nižším svěcením – 233 *ofěra* obětní dary ve prospěch kostela – 236 *žaltáře, vijilji* zpívání žalmů, podvečerní pobožnosti – 237 *zákonu řeholi, mnišskému řádu* – 239 *dovedou-li dokáží-li, prokáží-li*

251 *pekelnikuov* lidí patřících do pekla, zatracenců; *vší věci* úplně, vůbec – 252 *i tomto rozumu* v tomto smyslu – 259 *na hodinách* při hodinkách, tj. při kněžských pobožnostech předepsaných pro určité hodiny; *zaprošujťce* vyprošující – 261 *dovoditi* dokazovati – 262 *praveji* správněji – 263 *zřiezeně* spořádaně, jaksepatří – 267-268 *aby zklamali o duše* aby podvodně připravili o duše

269 *znamenitá* zřejmá – 272-273 *aby se zpravili* aby se řídili – 274 *bydle* přebývá – 275-276: Luk. 13,5 – 277 *plóve* pluje, plyne; *stoje* jsa – 278 *nemilostivý* bezbožný – 283-285: podle Jer. 2,8 – 284 *nevěděli* jsou neznali; *básně* smyšlenky, výmysly – 291 *doktoři* církevní učitelé – 292 *kerýž drži tvrďe* v který pevně věří – 295 *odstúpá* opouští – 300-301 *okazovanie sennie jednati* působiti snové vidiny – 301 *z přepušťenie* z dopuštění

JINÁ ŘEČ O ŠELMĚ A OBRAZU JEJIEM

Tento traktát je typickým dílem vizionářského období v tvorbě Chelčického, kdy zvlášť nápadně vystupovala pasivita jeho učení. Výklad na mystickou bibliickou knihu sv. Jana Žjevení (Apokalypsu) zpracoval Chelčický dvakrát. Rozsáhlejší výklad je datován k r. 1433, stručnější, z něhož je naše ukázka, můžeme klást do téže doby. V závěru ukázky je však vidět, že Chelčický ani ve svém vizionářském období nepropadl pasivitě úplně, neboť v jednotlivostech tu nacházíme i prvky revolučtější formulované než v ostatních dílech.

Druzí druhého stavu, točízto duchovní zlí, pokrytí, tělestní a zženilí, od Kristova zákona daleko poběhlí, tuto skrže řeč svatého Jana v této kapitole sú znamenáni skrže ženu, jenž sedí nad mnohými vodami již napřed pověděnými anebo na krvavé šelmě také již napřed položené. To sú
5 ti, ta žena, zlí: papež, kardinálové, biskupi, prelátové, svatokupci, kuběnáři, všickni zlí zákonníci a všickni duchovní pokrytci, ješto od najvyššieho až do najnižšieho stojie po lakomství a chtie nazváni býti ode všech cierkvi svatú, kteřížto na všech svých svoláních, kapitolách i radách jiného ne-

ukládajú, jediné čož se chýlí k jich chvále a ke cti a pokoji rozkošnému
10 a k rozmnožení platív a bohatství; a což koliv takoví uloží, aby to bylo
držáno jako za vieru a za artikul, a ktož by se jim v tom protivil, ať by od
nich byl odsúzen jakožto za kacieře, neb řkú, že cierkev svatá, což uloží,
nemóž poblúdití, kterúžto se oni nazývají, a tak se činie chotí jakožto věrnú
15 pána Jezukrista, jsúci jemu nevěrná a pravá cizoložnice, ješto s jinými
smilní a svého najvěrnějšieho chotě zamietá. Ta žena viděna jest v zlato-
hlavovém rúše, kteréžto znamenává dóstojenství králové, nebo ve všech
svých bězích tak se světu okazuje, kryjící své haňby pod podobenstvím ně-
kterakého náboženství a spravedlnosti a pod způsobú kterakés dobroty
a krásnú řečí, jako by byli oni chot věrná a pravá, dóstojná králová, od-
20 daná najvyššiemu králi. Viděna jest také jakožto pozlacená zlatem, ješto
jest najdražší poklad v světě, a znamenává najdražší věc, točížto lásku
a božskú múdrosť. Protož tehdy ta žena viděna jest jakožto pozlacená zla-
tem, neboť se tak chytře ukazuje k lidem, jakožto by ona měla najvětší
lásku k bohu a k lidskému spasení. Naliť jest najhorší protivnice jakožto
25 zlostná Jezábel proti lidskému spasení. A také ozdobena jesti drahým kame-
ním, točížto jako by oni měli najdražší a nejlepší vieru, jížto se chytře
ozdobují jakožto drahým kamením. Perlami také jest ozdobena, točížto
podobenstvím mnohých ctností a mnohú poctivostí k světu, neb ta hanebná
cizoložnice, ješto všecko vede tak chytře pod pokrytstvím, jest velmi oděna
30 světskú chválú, dóstojenstvím najvětším nade všecko křesťanstvo, platy
i panstvím, mocí velikú světskú i mylnú duchovní nade všecken svět. A tiem
své všecko cizoložství a zlost přikrývá, že jiní obecní lidé nemohli sú toho
tak vážně do nie znamenati. Neboť již svú hanbu odkrývá a mnozíž ji po-
znávají, žeť nenie ta, jakož se činí a nazývá. A dále ta jistá pokrytice drží
35 zlatý koflík v ruce své a z něho vínem smilství opojuje všechny krále i lidi.
Ten koflík zlatý jesti krásná a jakožto zlatá a božie řeč a jakožto boží úřad.
A ten držící v své ruce, točížto v své moci a skrze falešné proroky a bludné
mistry a doktory, ješto zlá a bludná naučení dávají, jiná nežli staří apošto-
lové, světí a proroci, a zlé příklady dávají, aby marnosti tohoto světa milo-
40 vali, a tak od té zlé ženy králové, kniežata i páni i všecko křesťanstvo sú za-
vedeni zlými obyčeji dávnými a zlým naučením jakožto vínem smilství,
nebo skrze to duše křesťanské vice svět milují než boha, cizoložie a smilnie
hanebně s světem. A tak sú se již velmi zapíjeli králové od té ženy, že již
nemohú smysleti to, což jest božieho, nebo skrze to opilství potuchla jest
45 v nich všicka múdrosť božská. Die dále o té ženě, že se jesti opila krví
svatých a mučedníkův božích, nebo z potu a z krve chudiny rozkošné bydlo
má, pasúci se a opíjící se, své smilství vedúci bez přestání, a lační a žiezni
nevinné krve proliti služebníkův, ješto se zjevně jejie zlosti protivie, a koho
z nich móž dosáhnúti a nad nimi se pomstíti, radujeť se a hoduje, jako by se
50 jich krví opila miesto drahého pitie. A člověku z svého chytrého pokryt-

stvie k mocným králóm a kniežatóm ukazuje se lahodně, tiše a pokorně, jakžto by se neuměla hněvati, neb se jich bojí, aby jí zbožie nepobrali. Protož tu die text o ní, že sedí na šelmě u velikém upokojení a štěstí, ta veliká šelma napřed pověděná drží ji na sobě, krmí ji z své práce a z své roboty, o nížto na konci kapitoly řečeno jest k svatému Janu: „A kteroužto ženu viděl jest, jestiť město veliké, ještoť má královstvie nad králi zemskými,“ točížto jestiť sbor všeho zákonníčstva pokrytého, ještoť vládnú králi. Protož řku: Ta cizoložnice sedí na šelmě, nesmieť jie pobósti žádným tresktáním z hříechóv, aby vždy pokojně na ní seděla, aby jie dolóv s sebe šelma nesvrhla rozhněvající se, a také aby jí v jejím smilství nepřekážela. Ale zlá a nešlechtná cizoložnice, lahoď a pochlebu, což chceš, šelmě hlavaté a rohaté, ješto má sedm hlav a deset rohóv, čiň sobě jakž chceš chytře, nechtiec ráda proti sobě rozhněvati šelmy, na nížto sedíš, avšak nebudeš se moci vystřieci toho, žeť skóro šelma s svým hovadným obyčejem ukrutným a s svými rohy svrže tě s sebe z té rozkoši a z té chvály, nebtě již dosti pracovala ta šelma na tě a těžce tě dlúho na sobě nesla v potu tváři své a veliké vedro tesklivě pracujíc. Jižť se jí s tebu stýště, aby tě s sebe svrhla. Dosti již si smilnila, dosti si lživými odpustky a jinými bludy lidi svodila a klamala. Jižť se s svými rohy na tě bočí, nebo tu dále v té kapitole stojí psáno: „Deset rohóv, které si viděl na šelmě, jestiť deset králóv.“ Tiť budú nenáviděti té smilnice a zkazíť ji, točížto aby se jejie haňba všemu světu zjevila, a maso jejie budú jiesti, to jesti zbožie jich budú požívati, neb podlé výkladu svatého Řehoře jakžto chudí sú nazváni churaví v písme, též bohatí slovú tuční a masití. A jí ohněm spálé, to jest ohnivú a horlivú pomstú, a zkazíť jí a zatratie z jejie chvály a v jejím rozkošném a v smilném životě, neb pán böh dá v srdce těm králóm, aby učinili, což se jemu líbí, aby drali panstvie a královstvie jejie, až se tak dokonají slova božie. Amen.

1 *pokrytí* pokrytečtí; *tělestní* zesvětštlí, hmotařští; *zženilí* oženivší se – 2 *poběhlí* odpadlí; *v této kapitole*: Zjev. 17 – 3 *sú znamenáni* jsou představeni – 4 *položené* uvedené – 5 *kuběnáři* kněží nedodržující celibát, děvkaři – 6 *zákonníci* řeholníci, mniši – 7 *stojie po lakomství* chtivě usilují o majetek – 8 *na svoláních, kapitolách* na sněmech, na shromážděních kapituly (tj. sboru kněží při některém kostele) – 9 *se chýlí* směřuje – 11 *za artikul* za článek víry – 16 *králové* královské; *ve všech svých bězích* v celém svém způsobu života – 18 *náboženstvie* zbožnosti – 19 *králová* královna – 24 *nalil* ale, avšak – 25 *Jezábel*: manželka izraelského krále Achaba, která zavedla kult božstva Baala; proto je ve Zjevení symbolem bezbožné ženy – 28 *podobenstvím* obrazem, zdáním; *mnohú poctivostí* mnohými poctami – 29 *vede* koná – 32 *zlost přikrývá* zlé skutky zastírá; *obecní lidé* prostí lidé, laici – 34 *pokrytice* pokrytecká žena – 43 *sú se zapíjeli* byli opíjeni – 44 *smysletí* pochopiti; *potuchla jest* je potlačena, zmizela – 47 *pasúci se* vypásajíc se, nemírně se krmíc – 51 *lahodně* lichotně, příjemně – 55-57: Zjev. 17, 18 – 57 *zákonničstva pokrytého* mnišstva pokryteckého – 58 *nesmieť jie pobósti* neodvažuje se jí pobídnout, popíchnout – 59 *tresktáním* napomináním, káráním – 61

lahod' lichot' - 64 skoro brzy; hovadnym zvirceim - 65 sprze te svrhne te; nebt' neboť je - 67 veliké vedro tesklivě pracujíc ve velikém vedru mrzutě pracujíc; se stýštlě stýská se - 69 si svodila sváděla jsi; se bočí točí se bokem, chystá se zaútočit - 70: Zjev. 17, 12 - 71 zkazil' zničí - 72 maso jejie budú jiesti: Zjev. 17, 16 - 73 podlé výkladu svatého Řehoře: v Pseudo-Řehořově Výkladu na Zjevení, kap. 17 (Expositio super Apocalypsim; PL 79, 1403) není tento výklad uveden; nezjištěno; chudí hubení - 74 horlivú palčivou

SIET VIERY

Siet viery vznikla na počátku čtyřicátých let 15. století a představuje vyvrcholení životního díla Chelčického. Je to druhá syntéza jeho myšlenek, na rozdíl od *Postily* však pojatá zhuštěněji a systematicky. Spis vychází z vypravování Lukášova evangelia o Petrově zázračném rybolovu. Chelčický vykládá toto místo obrazně v tom smyslu, že síť se loví spravedliví k spasení, ale hříšníci ji trhají; síť symbolizuje církev, kterou trhají dvě velryby, světský panovník a papež (srov. ukázkou *O rotách ve společnosti*). V první části spisu je podán rozbor ideální církve a na ten navazuje kritika církve skutečné; přitom je rozbírána otázka světské moci a státu, jejíž řešení prochází celým dílem Chelčického. Druhá část *Sieti* je věnována kritice lidské společnosti; zde je Chelčický jako myslitel i jako spisovatel nejsilnější (uveřejňujeme zde kritiku šlechty a měst). Celý spis vlastně rozvádí základní myšlenky traktátu *O trojím lidu*.

(CO JE SÍŤ VÍRY)

Ale majíce předloženie slov čtenie svatého, o nichž chceme mluvit, tři stránky budem v nich znamenati. Jednu, kdež die Šimon Petr: „Přikazateli, přes celú noc pracujíce nic sme nepopadli.“ Druhé to, jenžto die: „Však v slovu tvém rozestru siet.“ Třetí to, kdež se die: „A když to učinichu, popadli jsú aneb zahrnuli sú ryb mnozstvie veliké, až se s nimi siet jich trháše.“

To tělesně položivše obraťmež se k rozumu duchovnímu při těch slovích, a zvláště, kdež ta slova duchovně nejsou jako tělesně. Lovení pracovitě Petrovo prázdné, v němž přes celú noc u vodách kúpe se nic nepopadl jest, znamení i příklad jest noci duchovníe, v níž všeliké práce lidské daremnie jsú, tak že nic k odplatě nebeské nižádný uloviti nemuož. Protož nám k úžitku se praví: „Noc jest pominula a den se jest přiblížil, protož, odvrhúce skutky temnosti, oblecme se v odění světla, abychom ve dne poctivě chodili.“ – Noc jest nevědomí pohanského a slepoty židovské minula, když Kristus, syn boží, pravé světlo, přišel na svět, aby osvietil ty, kteříž v stieny smrti bydléchu. Protož z řeči počaté ty věci k úžitku mnohému opatřme. Najprvé přední řeč, že v noci slepoty duchovníe všeliké práce lidské daremnie jsú těch, kteříž jsú nedošli světla v Kristu jako dne jasného. A v tom se dotýče stránky najpotřebnější, k nížto křesťan rozumný prvotně z viery má zřieti, poněvadž všeliké pokolenie lidské zaneprázdněno jest úsilími